# REPUBLICA ISLAMICĂ AFGHANISTAN – AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII REGIONALE

# AFGHANISTAN ISLAMIC REPUBLIC – THREAT TO REGIONAL SECURITY

**DOI: https://doi.org/10.53783/18572294.21.186.03**
**CZU: [351.86:327](581)**

**Svetlana CEBOTARI,** ***doctor habilitat în științe politice,***
***Universitatea de Stat din Moldova,***
**svetlana.cebotari@mail.ru.**

## Rezumat

*Eurasia modernă, formând baza securității internaționale, joacă rolul de echilibru în procesele mondiale. Analizând caracteristicile de securitate ale Asiei Centrale în sistemul relațiilor eurasiatice, ar trebui să se țină seama de situația din Afghanistan, care oferă o imagine completă a manifestării și interconectării amenințărilor la adresa securității. Fiind un stat amplasat în partea central-sudică a Asiei, Afghanistal are o importantă locație geo-strategică. Este statul care leagă Asia de Est și de Vest sau Orientul Mijlociu. Afganistanul a concentrat pe teritoriul său principalele provocări de securitate și criminalitate din ultimii șaptezeci de ani.*
*Prezentul articol scoate în relevanță principalele amenințări care survin din partea Afghanistanului și impactul acestora asupra securității regionale.*

***Cuvinte-cheie:*** *Afghanistan, securitate regională, amenințare, terorism, trafic de droguri.*

## Summary

*Modern Eurasia, forming the basis of international security, plays a balancing role in world processes. When analyzing the security features of Central Asia in the Eurasian relations system, account should be taken of the situation in Afghanistan, which provides a complete picture of the manifestation and interconnection of security threats. Being a state located in the central-southern part of Asia, Afghanistan has an important geo-strategic location. It is the state that connects East and West Asia or the Middle East. Afghanistan has focused on its territory the main security and crime challenges of the last seventy years.*
*This article highlights the main threats to Afghanistan and their impact on regional security.*

***Keywords:*** *Afghanistan, regional security, threat, terrorism, drug trafficking.*

Eurasia modernă, formând baza securității internaționale, joacă rolul de echilibru în procesele mondiale, fiind dependentă de stabilitatea regiunilor sale strategice, iar Asia Centrală (AC) este recunoscută ca una dintre ele. Ca și orice sistem regional de securitate, Asia Centrală se distinge prin mai mulți factori. Analizând caracteristicile de securitate ale Asiei Centrale în sistemul relațiilor eurasiatice, ar trebui să se țină seama de situația din Afghanistan (oficial Republica Islamică Afghanistan). Conflictele afgane, siriene (și, în general, din Orientul Mijlociu) au oferit o imagine completă a manifestării și interconectării amenințărilor la adresa securității regionale [1].

Conform clasificatorului ONU, Afghanistanul, prin locația sa geografică, este amplasat în Asia de Sud [2]. Fiind un stat amplasat în partea central-sudică a Asiei, Afghanistanul are ca vecini state precum Turkmenistan, Uzbekistan, Tadjikistan,



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 35 13.11.2021 9:35:24

China, India, Pakistan și Iran. Cu o suprafață de 652 225 km. pătrați și o populație de 32564342 locuitori (conform datelor din 2013), Afghanistanul are o importantă locație geo-strategică în Asia de Sud. Este statul care leagă Asia de Est și de Vest sau Orientul Mijlociu. Afghanistanul este situat între cele patru regiuni cele mai populate și bogate în resurse din lume: Asia de Sud, Asia Centrală și de Nord, Orientul Mijlociu și Orientul Îndepărtat [3, p.15]. Conform poziției unor cercetători, Afghanistanul acoperă o zonă de mare importanță strategică, acesta fiind amplasat între Asia de Sud și Centrală, pe de o parte, și Orientul Mijlociu, pe de altă parte, ceea ce îi permite să joace un rol important în relațiile economice, politice și culturale dintre țările din regiune.

Actualmente, Afghanistanul are concentrate pe teritoriul său principalele provocări de securitate și criminalitate din ultimii șaptezeci de ani. Teritoriile de la granițele și marșurile imperiilor istorice, bogăția subsolului său, locația sa geografică sau compoziția etno-religioasă a populației sale sunt toate probleme de control pentru țările din regiunea sa. Recuperând o nouă geopolitică, în această nouă conjunctură se identifică o rivalitate strategică între marile puteri, precum China, Rusia, India, SUA, UE și Japonia. Urmând raționamentul lui Zb. Brzezinski, principalele caracteristici pot fi reprezentate de confruntarea în jurul dominanței triunghiului eurasiatic competitivitatea în obținerea resurselor naturale. Continuând cu reflecția lui Brzezinski, pivoții geopolitici sunt statele a căror importanță derivă, nu din puterea și motivațiile lor, ci, mai degrabă, din situația lor geografică sensibilă și din consecințele pe care condiția lor de potențială vulnerabilitate le provoacă asupra comportamentului. În consecință, Afghanistanul reprezintă un pivot geopolitic eurasiatic post-război rece[4]. De asemenea, teritoriul Afghanistanului, pentru Marc W. Herold, „este o regiune volatilă cu o mare semnificație geopolitică. Țara este situată în centrul lumii islamice renăscute, la granița cu China, care se întinde cu restul fostelor republici sovietice și aproape de state bogate în petrol și gaze naturale [5, p. 59].

Pentru o mai bună comprehensiune a impactului vulnerabilităților Afghanistanului asupra securității regionale, apare necesitatea de a scoate în evidență amenințările care ar putea perturba situația din regiunea Asiei Centrale.

Astfel, o primă amenințare la adresa securității regionale, survenită din partea Afghanistanului, poate fi *distribuția etnică* ca element de destabilizare politică și lipsă de coeziune socială. Structura etnică a Afghanistanului este una diversă. Acest fapt a fost și rămâne a fi condiția pentru absența unei identități naționale, stabilirea unui cadru juridic general și o situație politică stabilă. Marea diversitate a țării este rezultatul nenumăratelor grupuri etnice care s-au stabilit pe teritoriu de-a lungul istoriei sale, fiecare având caracteristici foarte diferite.

Majoritatea populației aparține grupurilor etnice paștun și tadjik. Fiind cei mai majoritari, paștunii (numiți și pașteni) au dominat scena politică a țării încă din secolul al XVIII-lea și au fost considerați fondatori ai actualului Stat afghan [6, p. 665]. Aceştia sunt concentrați în estul și sudul țării, deși există numeroase nuclee de paștuni în alte provincii din Afghanistan și Pakistan. Musulmani sunniți de origine indo-europeană, paștunii sunt împărțiți intern în trei confederații formate



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 36 13.11.2021 9:35:24

din triburi, subdivizate în continuare în clanuri. Ele nu formează un grup omogen, iar certurile între acestea și între clanurile aceluiași trib sunt frecvente, disputele fiind transmise din generație în generație. Acest grup etnic nu este unic în Afganistan. Conform unor date, aproximativ 12 milioane de pașтuni locuiesc pe teritoriile Pakistanului, unde sunt numiți pălării. Pashtunii, de ambele părți ale liniei Durand, împărtășesc o identitate socială și culturală străveche datând cel puțin din perioada Regatului Pakti, menționat în scrierile lui Herodot. Pașтunii sunt împărțiți teritorial în trei grupe principale:

a. ei care locuiesc în zonele muntoase la granița dintre Pakistan și Afghanistan, care sunt transhumanți și, prin urmare, nu recunosc impunerea de frontiere artificiale: sunt triburile Afridi Khatak, Orakzai, Gangas, Wazir, Mashud și Turri;
b. cei care locuiesc în zonele muntoase și câmpiile Afghanistanului se ocupă în principal cu agricultura, principalele triburi fiind Durrani sau Abdali și Ghilzai;
c. cei care locuiesc în câmpiile Peshawar, în principal sunt reprezentanții tribului Yusufai de pe teritoriul PakistanuluiEste i[7].

Luptele inter-tribale au dat naștere la conflicte care ulterior capătă un alt caracter. Este importantă și diferențierea dintre pașтunii din câmpii și munți este, de asemenea, importantă, deoarece aceștia din urmă nu s-au supus niciodată puterii centrale, fie afghană, fie pakistaneză, și au garantat permeabilitatea frontierei, ceea ce face în prezent tranzitul refugiaților și al rebelilor, precum și al elementelor insurgenților. În afară de dominația lor numerică, pașтunii au reușit multă vreme să își stabilească primatul politic asupra altor grupuri etnice din țară. Acest fenomen își are originea în cucerirea regiunilor care astăzi constituie Afghanistanul. Supremația este de așa natură încât unii observatori europeni s-au referit chiar la pașтuni drept „adevărații afghani". Această supremație a fost cauza conflictelor interne din țară, ceea ce înseamnă, de asemenea, că procesul de penetrare și dominare ideologică prin impunerea modelelor culturale a fost implementat într-un mod complex și ineficient în societatea afghană. Pașтunii au dominat sfera puterii politice datorită simțului lor de identitate națională.

Pe locul al doilea și, mai mic ca număr decât pașтunii, sunt Tadjicii, care locuiesc în principal în nord-estul și vestul țării. În plus, un număr bun locuiesc în capitala Kabul. În realitate, tadjicii au origini persane din Asia Centrală, cu diferența că aparțin islamului sunnit, cu excepția unei minorități care practică șiismul. O populație sedentară din platoul iranian, tadjicii nu au o structură socială specifică, dar faptul că nu sunt distribuite între triburi a făcut posibilă evitarea rivalităților interne în cadrul grupului etnic, spre deosebire de pașтuni. Tadjicii sunt comercianți de bazar și posedă cele mai înalte niveluri de educație. Acest lucru le-a permis să domine pozițiile înalte ale clerului, administrației, universităților și profesiilor liberale. Influența politică uriașă a tadjicilor i-a determinat frecvent să se ciocnească cu puterea pașтună [8].

A treia minoritate ca mărime din Afghanistan este harazohii, care reprezintă aproximativ 9% din populație și se concentrează în provinciile centrale din Afghanistan, reprezentând 80% din locuitorii săi în această zonă. În ciuda faptului că reprezintă aproape o cincime din populația țării, nu este considerată afghană autentică. Aceas-



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 37 13.11.2021 9:35:25

tă regiune, numită Hazarajat, este o zonă muntoasă, care a făcut mai uşor pentru populaţia hazaras să trăiască relativ izolat şi să se bucure de independenţă aproape absolută până în secolul al XIX-lea. Musulmani şiiţi într-o ţară covârşitoare sunnită, hazarii au o reputaţie de muncitori şi îndeplininesc sarcinile pe care niciun alt grup etnic nu le doreşte. Trăsăturile lor asiatice (ochii înclinaţi, nasul plat şi pomeţii mari) îi marginalizează şi sunt consideraţi, în special de paştuni, ca o castă inferioară. Harazohii vorbesc un dialect al limbii persane şi sunt musulmani şiiti, cu excepţia unei minorităţi care practică sunnismul. Originea harazohilor este necunoscută, deşi au trăsături tipice ale mongolilor ( sunt consideraţi ca fiind descendenţi ai oştirilor lui Genhgis Khan, deşi alte ipoteze indică o origine turcească). Cea mai plauzibilă teorie şi cea mai larg acceptată astăzi este că harazohii provin dintr-un amestec de grupuri mongole cu populaţii persane şi turceşti.

O altă minoritate importantă sunt grupurile etnice turceşti (aproximativ 12%), multe dintre ele strâns legate de populaţiile fostelor republici sovietice din Asia Centrală. Dedicate istoric activităţilor agricole, majoritatea acestor grupuri etnice sunt concentrate în aşa-numitul Turkestan afghan, care cuprinde regiunea de la sud de Amu Darya, cu excepţia Badakhshan, şi Hindu Kush ca graniţă sudică. Grupurile etnice turceşti au fost, în cea mai mare parte, pionieri în ceea ce priveşte apariţia industriilor şi a activităţilor de afaceri în ţară, practic în sectorul textil, datorită cultivării bumbacului.

Dintre minorităţile turceşti, evidenţiem uzbecii, care sunt, în cadrul originii turceşti, cei mai importanţi din ţară (9%) şi, localizaţi geografic, la sud de Amu-Darya, unde au ajuns în sec. XVI-XVII ocupând câmpiile fertile din nordul Afghanistanului. Agricultura (în general grâul, porumbul şi bumbacul) şi artizanatul sunt baza economiei lor şi în ambele cazuri uzbecii au demonstrat că sunt capabili să se adapteze tehnicilor moderne de lucru. Apariţia industriei în Kunduz, de exemplu, se datorează populaţiei uzbece, mutată în societatea afghană. Uzbecii se disting de alte populaţii turceşti prin îmbrăcămintea lor, purtând caftane lungi, care se numesc chapan, cu turbane mici şi cizme lungi de piele. Majoritatea uzbecilor sunt sedentari, deşi o minoritate practică încă nomadismul. Acestea din urmă sunt destul de seminomade şi, spre deosebire de primele, îşi păstrează încă originile tribale. Uzbecii s-au bucurat de o poziţie bună în societatea afghană de la începutul sec. al XX-lea, dar rareori s-au confruntat cu puterea centrală, dovadă fiind susţinerea lor pentru rezistenţa din timpul conflictului împotriva URSS.

În cadrul grupurilor etnice de origine turcică, turkmenii sunt concentraţi în partea de nord-vest a ţării, unde cultivă grâu şi sorg, fiind îndeletniciţi şi cu alte activităţi importante, cum ar fi păşunatul de oi şi capre. Cunoscuţi istoric pentru vitejia lor, majoritatea turkmenilor au ajuns în Afghanistan după Revoluţia Rusă din 1917. Sunt o populaţie cu o bază tribală şi sedentară, deşi vara unii se mişcă cu turmele în căutarea celor mai bune păşuni. Turkmenii se remarcă prin producţia de tapiserii, în special cele de culoare roşie cu motive albe, un tip de tapiserie cunoscut sub numele de „Bukhara", care, realizat de femei, este foarte apreciat. Turkmenii sunt cunoscuţi şi



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 38 13.11.2021 9:35:25

pentru creșterea celor mai buni cai din țară. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că ei sunt creatorii buzkashi, sportul național al Afghanistanului.

Alte minorități turcești mai puțin numeroase sunt kîrgîzii, situați în regiunea Pamir, care se ocupă cu comerțul, și kazahii, concentrați în cea mai mare parte în Mazar-e-Sharif, unde sunt dedicați, pe lângă comerț, meșteșugurilor. Aimac numără aproximativ 800.000 de locuitori și formează un subgrup al populației turcești localizați în provinciile Herat, Ghur și Badghis. Sunt vechi nomazi din regiunea Khorasan din Iran, care au devenit sedentari nu cu mult timp în urmă, cu excepția unei minorități. Principala ocupație este fabricarea covoarelor și agricultura.

Îndepărtându-ne de grupurile etnice de origine turcă, apar nuristanișii, care sunt una dintre cele mai fascinante minorități din țară. Regiunea Nuristan este situată la est, la granița cu Pakistanul, fiind un teritoriu montan în întregime, cu văi luxuriante și unde comunicațiile sunt extrem de complicate. Orașele acestei zone nu au constituit niciodată o unitate politică, lingvistică sau religioasă și, chiar, este discutabil să le alocăm aceluiași grup etnic. Sunt de origine indo-europeană, cu tenuri deschise, cu părul blond și roșu și cu ochii albaștri și verzi, trăind izolați în munții din regiune, numiți apoi Kafiristanis până la sfârșitul sec. al XIX-lea. Nuristanișii erau numiți kafir („necredincioși"), deoarece negau Islamul, practicând culte păgâne legate de natură. Este o religie pre-islamică și pre-hindusă, astăzi aproape dispărută, bazată pe un sistem politeist în care predomină divinitățile masculine, precum Imra, Dumnezeul-creator și care domnește peste celelalte divinități, sau Gish, Dumnezeul războiului.

Harta etnică complexă a Afghanistanului este completată de grupuri etnice minoritare fără legătură cu religia islamică, pe care le identificăm:

a) Beluchii și brauhii reprezintă un grup de aproximativ 150.000, concentrați în sud-estul țării. Acestia sunt practic dedicați agriculturii, cu excepția unui grup mic care este nomad și, prin urmare,este dedicat creșterii animalelor. Pe lângă reputația acestora în fabricarea de tapiserii, o altă activitate a acestui grup este comerțul (unde am putea include contrabanda) între Iran, Afghanistan și Pakistan. Beluchii au reușit să-și păstreze organizația tribală până în prezent, populând sudul țării. Cu toate acestea, limba lor aparține familiei limbilor dravidiene.

b) Koochis (sau kuchis) nu sunt un grup etnic, ci un grup social. Sunt nomazi, dintre care marea majoritate sunt păștuni. Unii cercetători consideră că în prezent trebuie să existe aproximativ 100.000 locuitori. Kochii trăiesc în Pakistan iarna și în Afghanistan vara. Organizându-se în asociații de tip clan, viața acestora este guvernată de prescripții și obiceiuri. Trăiesc din creșterea animalelor (oi, capre) și din comerț și reprezintă cel mai sărac grup etnic din Afghanistan.

c) Ismaeliții, numiți și șiiiți septimanici, sunt o comunitate mică în nordul țării și îl au pe Aga Khan ca lider spiritual.

d) Qizilbashii sunt descendenții soldaților și oficialităților persane din sec. al XVIII-lea, când țara era dominată de șahii din Isfahan. Fars (farsiwanii sau parsiwanii) sunt o comunitate persană din regiunea de frontieră cu Iranul. La fel, există mici nuclee de populație arabă în nordul țării.



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 39 13.11.2021 9:35:25

Dintre minoritățile non-islamice, care constituie mai puțin de 1% din populație, se remarcă comunitatea hindusă, formată din indieni și sikhs, a căror activitate economică principală este comerțul. Comunitatea hindusă este relativ recentă, datând din sec. al XVIII-lea. Există, de asemenea, o mică comunitate evreiască, situată în cea mai mare parte în Kabul și câteva familii în Herat. Originea sa este necunoscută, dar se pare că existau deja evrei în zonă în secolele IX și X și este posibil să fi venit din Persia.

Astfel, pluralitatea etnică a Afghanistanului face ca formarea guvernului să fie extrem de complexă. Încercarea de a forma un guvern reprezentativ al societății afghane este un obiectiv care trebuie urmat de instituțiile țării, dar nu este întotdeauna posibil, deoarece grupurile etnice majoritare sunt cele care ocupă cea mai mare reprezentare în administrația țării. Pe de altă parte, puternica confruntare istorică dintre grupurile etnice, în special paștunii, tadjicii și hazarii, face și mai complicată formarea unui guvern reprezentativ [9, p. 86-71].

O altă amenințare la adresa securității regionale este *traficul ilegal cu substanțe narcotice.* Cultivarea tot mai mare a plantațiilor de mac pentru producerea de opium și de heroină este, de asemenea, un element de luat în considerare în situația actuală din Afghanistan.

Cultura macului și folosirea opiului constituie o practică multiseculară în Afghanistan: primele mărturii istorice datează din sec. XIII, atunci când primii călători europeni au putut observa direct fenomenul în provincia Badasktan, în nordul țării. Până în momentul aplicării politicilor bazate pe prohibiție de la începutul sec. XIX, opiul a fost chiar un monopol al statului afgan și, în ciuda interdicției oficiale de cultivare a macului, practica va continua, mai ales în provinciile din nord, acolo unde o parte din recoltă era exportată înspre Turcia și Iran, unde era transformată în heroină. Cu toate acestea, până în anii '70, producția se limita la câteva sute de tone și nu se fabrica heroină. Războiul care se declanșează în urma invaziei sovietice din 1979 va permite dezvoltarea, apoi înflorirea reală a producției de opiu. Pe de o parte ca sursă de finanțare a luptei mujahedinilor împotriva invadatorilor, apoi deoarece traficanții vor profita de haosul din țară pentr a incita țăranii să cultive mac. La 20 de ani după intrarea trupelor sovietice în Afghanistan, producția de mac se multiplicase de șase ori. Ritmul va fi în continuare ascendent, indiferent de problemele puse de unele condiții meteorologice nefavorabile [10].

Actualmente, Afghanistanul este reperul pentru producțiile ilegale de opiacee de pe planetă. Cultivarea produselor direct legate de droguri în Afghanistan este o problemă majoră la adresa securității și stabilității în regiune. Creșterea alarmantă a producției de mac din ultimii ani a determinat și creșterea exporturilor de opiacee cu 60%. Estimările ONU privind consumul de heroină reflectă rezultate alarmante. 93% din heroina consumată în Europa provine din Afghanistan, care dezlănțuie venituri substanțiale care nu se îndreaptă spre bugetul de stat, ci către traficanții și procesatorii de mac. Opiul nu poate fi considerat un produs tradițional afghan. De fapt, când guvernul legitim a început să piardă controlul asupra instituțiilor în timpul invaziei sovietice (1979-80), mujahedinii, precum și „stăpânii războiului" au început să preia



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 40 13.11.2021 9:35:26

controlul și, cu aprobarea puterilor occidentale, au stabilit o serie de sisteme ilicite de finanțare a activităților care au influențat creșterea producției de mac. Odată cu retragerea forțelor militare sovietice din Afghanistan în 1989, a existat un vid de putere în controlul asupra producției de opiu [11, p .85].

Fracțiunile mujahedinilor au început să ia măsuri pentru a recâștiga controlul asupra Afghanistanului. În timp ce ajutorul occidental a încetat, culturile legate de cultivarea macului au finanțat activitățile militare ale grupărilor radicale. Unii distribuitori locali de opium și-au unit forțele cu cele mai fanatice secțiuni ale mujahedinilor cu sprijinul extremiștilor din Arabia Saudită, precum și a Serviciului de Informații Secrete pakistaneze (ISI), provocând apariția grupurilor radicale. Afghanistanul a devenit cel mai important „stat" al drogurilor din lume. Cultivarea pe scară largă a macului este un fenomen recent, stimulat la începutul anilor 1980 din cauza celor menționate anterior și a restricțiilor privind cultivarea opiaceelor în Turcia, Iran și Pakistan, care au dus la o creștere a prețului heroinei. Afghanistanul a devenit o alternativă la piața opiumului, până atunci centrată pe așa-numitul „Triunghi de Aur" (Thailanda, Laos și Birmania).

După producerea a 70% din opiu din lume în anii 1990, Afghanistanul și-a redus producția la 74 de tone pe an sub regimul taliban. Intenția a fost de a crește prețurile odată ce țara a acumulat o rezervă semnificativă de opiacee. După sfârșitul războiului din 2001, producția a crescut considerabil, ajungând acum la peste 90% din producția mondială. De la căderea regimului taliban, cultivarea macului a dezvoltat o creștere impresionantă care a afectat toate straturile societății. Politicile de eradicare a recoltei, care au fost realizate de către guvernul de la Kabul cu susținerea Statelor Unite, principalul promotor al acestor măsuri, au eșuat, afectând creșterea sărăciei și a nesiguranței.

Problema creșterii producției de opium este condiționată de mai mulți factori:

a) influența asupra economiei;

b) relația cu componenta de securitate și dezvoltare;

c) eradicarea culturilor;

d) implementarea alternativelor.

Dintre toate acestea, influența pe care o au drogurile asupra economiei ilegale, relația cu nesiguranța și eradicarea a fost cea mai puternic influențată. Însă, puțini sunt cei care îndrăznesc să apere implementarea unor alternative convingătoare și eficiente care ar implica transformarea cultivării macului ca parte a economiei legale [12].

Opiul a fost o sursă importantă de venit pentru toți concurenții în timpul războiului. În acest sens, există o creștere a producției de droguri cu cât este mai mare gradul de insecuritate. Astfel, putem explica acțiunile talibanilor în sudul Afghanistanului, precum și finanțarea terorismului internațional. În acest fel, există o relație directă între cultivarea opiului și conflict. Creșterea economiei drogurilor se explică prin: sărăcie structurală extremă, piețe existente, climă, nesiguranță etc. De fapt, Islamul interzice cultivarea, traficul și consumul de droguri, dar acele cauze reprezintă un teren ideal pentru economia drogurilor. În acest sens, miniștrii apărării NATO au decis la Summitul de la Budapesta din octombrie 2008, la cererea autorităților



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 41 13.11.2021 9:35:26

afgane, să își sporească sprijinul pentru lupta împotriva drogurilor prin implicarea forțelor internaționale în distrugerea drogurilor.

ONU estimează că, în ultimii ani, aproape 80% din veniturile din droguri nu au fost destinate cultivatorilor, ci traficanților și procesatorilor de heroină, care și-au folosit o parte din profiturile lor pentru a corupe guvernul și a sprijini grupurile armate. În cea mai mare parte, piața este controlată de „războinici / droguri", activitatea cărora este legată de producția de opiacee și de securitatea țării. În prezent, 100% din producția de opiu din Afghanistan este destinată traficului ilegal și implică, pe de o parte, întărirea economiei subterane exploatată de mafiile locale, afectarea fermieri, instituțiie, sistemul democratic și securitatea țării. Pe de altă parte, fermierii afgani depind de cultivarea macului pentru a supraviețui, deoarece eradicarea plantațiilor de opiu și înlocuirea acestei plante cu alte culturi nu le aduc aceleași venituri.

În ciuda acestui fapt, creșterea producției este un obstacol pentru dezvoltarea Afghanistanului. Toate provinciile care alcătuiesc geografia țării dezvoltă culturi legate de mac, acesta fiind principalul produs plantat. În 2006, producția de opiu a atins o creștere record, în ciuda eforturilor de oprire, încurajând fermierii să opteze pentru culturi alternative. Studiul anual al Oficiului ONU pentru Droguri și Criminalitate (UNDOC) privind opiul în Afghanistan indică faptul că suprafața cultivată cu mac a atins un record de 165.000 de hectare în 2006, comparativ cu 104.000 din anul 2005. În 2007, toți indicii au fost depășiți din nou, iar terenurile cultivate au depășit 193.000 hectare. [13, p.76-77]. Acum, Afghanistanul are 123.000 de hectare cultivate cu mac pentru opiu și un număr enorm de laboratoare clandestine care procesează opiul în heroină" [14].

Conform calculelor ONU și FMI, valoarea exporturilor totale de opiacee produse în Afghanistan în 2006-2007 a fost de aproximativ 38% din PIB (excluzând veniturile din medicamente). Opiul generează, în medie, de douăsprezece ori mai mult venit decât alte culturi. În plus, planta de mac este mai robustă și are nevoie de mai puțină apă decât grâul, de exemplu. Multe dintre profiturile obținute din traficul de droguri nu fac parte din economia afghană, dar chiar dacă doar o treime din veniturile obținute din traficul de droguri ar rămâne în țară, contribuția directă la economia internă ar crește cu 15% din total [15, p.76]. În anul 2018, în Afghanistan au fost fabricat opiu în valoare de 70 miliarde $, pe plantații lucrând aproximativ 350 000 de lucrători [16].

Potrivit datelor furnizate de UNODC, consumul anual de heroină este estimat la 340 tone, în timp ce anual sunt confiscate 430-450 tone heroină pe piața globală. Din cantitatea totală enunțată, conform statisticilor, 380 tone de heroină și morfină sunt produse exclusiv în Afghanistan, în timp ce aproximativ 5 tone sunt consumate, respectiv, confiscate în Afghanistan, cantitatea rămasă de 375 tone este traficată în întreaga lume, prin rutele consacrate în și prin țările învecinate Afghanistanului:

– **ruta balcanică** traversează Iranul, Turcia, Grecia și Bulgaria către piața Europei Occidentale, piață estimată la o valoare de 20 miliarde dolari anual;

– **ruta nordică** traversează Tadjikistanul și Kârgâzstanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul către Kazahstan și Federația Rusă, piață estimată la o valoare de 13 miliarde dolari annual [17].



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 42 13.11.2021 9:35:26

Helmad este provincia care susține cele mai ridicate rate de producție, pe lângă faptul că este una dintre principalele cetăți talibane. Aici esunt produse 42% din totalul opiuului afganez. În provincia Badghis, atât cultivarea, cât și producția de mac nu sunt semnificative dacă o comparăm cu nivelurile de provincii legate în mod clasic de această cultură. Cu toate acestea, în Badghis, în jur de 3.205 hectare cultivate cu mac, cu o creștere de 8% a producției în ultimii ani și sunt situate în domeniul grupului etnic paștun, în nordul provinciei. În ciuda eforturilor și progreselor în reconstrucție și dezvoltare, există un interes din partea populației de a continua legătura cu comerțul și cultivarea opiului, în mod clar, pentru a obține venituri economice mai mari. În plus, această legătură face ca populația însăși să se simtă protejată de stăpânii drogurilor.

Încercările de reducere a producției și cultivării de mac au eșuat din cauza ratei ridicate a corupției prezente în instituțiile politice și a lipsei de alternative. Dacă analizăm diferite experiențe similare, cum ar fi Columbia, politicile practicate în jurul eradicării culturii nu au produs rezultatele scontate, dar au sporit problema. Putem atribui acest eșec la următoarele motive:

a) Corupția în instituțiile publice: distribuția veniturilor provenite din traficul de droguri determină, în mare măsură, cine deține puterea în mare parte din Afghanistan.
b) Majoritatea resurselor alocate pentru combaterea producției de opiu se pierd din cauza corupției la niveluri ridicate în Afghanistan [18, p79].

Christopher Alexander, fost reprezentant al ONU în Afghanistan, spune că există legături directe între industria producerii opiului și guvern [19]. Studiul asupra industriei drogurilor din Afghanistan se referă la economia opiului ca pe o „sursă masivă de corupție" și subliniază că este principalul generator de venituri din export. Sectorul agricol este neglijat de instituțiile publice afgane, inclusiv de guvern și de statele angajate în dezvoltarea Afghanistanului. Fără această dedicație și lipsa unor alternative eficiente la producția și cultivarea macului, dezvoltarea va continua să fie condiționată de interesele legate de piața drogurilor. Campaniile de înlocuire a macului cu culturi alternative sunt un eșec, necesitând o monitorizare mult mai detaliată a activității fermierilor. Dar, mai presus de toate, este prezența corupției în societatea afgană, în special în rândurile autorităților provinciale, care facilitează spălarea traficanților de droguri și previne o luptă eficientă împotriva drogurilor. De asemenea, ONU estimează că, anual, în conturile talibanilor se varsă aproximativ 300 de milioane de euro [20].

Problema afgană a dominat necondiționat securitatea Asiei Centrale în ultimii patruzeci de ani de la revoluția Saur. În ceea ce privește influența Afghanistanului asupra securității regionale, situația va deveni mai complicată. Astfel, conform opiniei experților, cea mai mare amenințare la adresa securității pentru țările din Asia Centrală atât acum, cât și după retragerea forțelor internaționale din Afghanistan, vor fi prezența problemelor proprii, interne și, în primul rând, extremismul religios, precum și întoarcerea militanților grupului terorist acasă, în Afghanistan, și a refugiaților.



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 43 13.11.2021 9:35:26

Experţii tadjici vorbesc şi scriu despre cele mai periculoase scenarii pentru situaţia din regiune, deoarece la graniţa cu Tadjikistanul, pe teritoriul afgan din Gorno Badakhshan, există o concentrare de forţe a militanţilor. Autorităţile din Uzbekistan şi Kârgâzstan sunt, de asemenea, îngrijorate, dar se bazează pe asistenţa reciprocă şi pe propriile forţe. O serie de măsuri au fost luate în Kazahstan pentru consolidarea măsurilor de combatere a terorismului în conformitate cu Programul de combatere a extremismului religios şi a terorismului. Cu toate acestea, trebuie de avut în vedere faptul că, pe fondul instabilităţii politice interne, creşterea decalajului la nivelul veniturilor diferitelor segmente ale populaţiei, tensiunea socială şi potenţialul de protest în ţările din regiune sunt în creştere. Această situaţie este jucată în mod avantajos de forţe radicale pentru a le atrage de partea lor şi a le folosi în acte ilegale.

Printre provocările şi ameninţările moderne, *terorismul* a devenit astăzi unul dintre cele mai periculoase şi dificil de prezis fenomen, dobândind forme din ce în ce mai diverse. Fiind un fenomen socio-politic complex, multilateral şi negativ, terorismul a depăşit de mult cadrul frontierelor naţionale şi s-a transformat într-o ameninţare la scară largă pentru securitatea întregii comunităţi mondiale. Pentru Asia Centrală, principalele provocări şi ameninţări provin din zona afgan-pakistaneză, unde sunt concentrate grupări teroriste, religioase şi extremiste dintre nativii regiunii - Partidul Islamic din Turkistan, Uniunea Jihadului Islamic şi altele, care sunt strâns asociate cu Al-Qaida şi „ mişcarea talibanilor ”.

Dacă în acordurile de la Doha, din februarie 2020, vizând retragerea americană din Afganistan, este inclus angajamentul talibanilor de a combate organizaţiile teroriste de orice fel, unii reprezentanţi de vârf ai talibanilor, combatanţi din diferitele grupări sau grupări întregi din mişcarea talibană, sunt fie teroriști declaraţi şi căutaţi, fie grupările sunt în întregime declarate organizaţii teroriste, aşa cum talibanii înşişi – chiar dacă nu apar pe lista americană a mişcărilor teroriste – apar pe lista rusă şi pe listele altor state.

Conform raportului din 17 august 2021 al Serviciilor Congresului, SUA relevă că Afghanistanul are grupuri teoriste active care se manifestă în diferite regiuni ale statului, în zone aflate din primele momente sub controlul talibanilor. Grupurile islamiste radicale, angajate în activitatea teroristă, sunt produse şi afiliate cu precădere marilor reţele Al- Qaeda – organizaţia centrală, dar şi AQIS – Al Qaeda în subcontinentul Indian, Daesh autointitulată Stat Islamic, ISIS sau ISIL, în formula State Islamice din provincia Khorasan – ISKP.

De asemenea este prezentă pe teritoriul Afghanistanului şi reţeaua Haqqani, îngemănată cu talibanii şi Al-Qaeda. Există şi nenumărate alte grupări minore islamiste cu activităţi teroriste, dintre care cele mai cunoscute sunt Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP), talibanii pakistanezi, organizaţie teroristă pe listele occidentale şi ale Pakistanului, Mişcarea Islamistă din Uzbekistan – organizaţie teroristă recunoscută internaţional, inclusiv în Rusia şi statele Asiei Centrale, dar şi Mişcarea Islamică a Turkestanului de Est, sau Partidul Islamist al Turkestanului, cu activitate teroristă în zona Xinjiang a Chinei. Este greu de presupus că organizaţiile teroriste nu se vor dezvolta.



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 44 13.11.2021 9:35:27

De altfel, mișcarea talibană însăși nu este una unitară, este o federație de triburi și clanuri, grupări și conduceri, un motiv în plus pentru lipsa unei conduceri verticale reale sau control real și responsabilitate asumată pentru ceea ce se întâmplă pe întreg teritoriul. De altfel, Afghanistanul nu a fost niciodată un stat cu conducere centralizată reală. Scepticismul în domeniul combaterii terorismului și al funcționării tuturor rețelelor și organizațiilor teroriste și islamiste din regiune în interiorul mișcării talibane este larg răspândit în regiune și la nivelul statelor vecine, dar și la nivelul administrației Statelor Unite și a statelor occidentale.

De altfel, purtătorul de cuvânt al Pentagonului, John F. Kirby, a declarat la data de 16 august 2021, după momentul preluării, la 15 august, a Kabulului de către talibani: în contextul recentelor evenimente, nu este exclusă reconstituirea rețelelor teroriste în interiorul Afghanistanului. Deși Talibanii nu se află pe lista FTO - Foreign Terrorist Organization, cea care conține toate organizațiile desemnate formal ca teroriste de către Statele Unite. Altfel era o problemă majoră simpla negociere cu o organizație teroristă. Totuși, potrivit raportului, Talibanii interacționează cu aceste organizații teroriste în moduri diferite, multe dintre ele afectând interesele tuturor statelor occidentale.

La nivelul statelor Asiei Centrale, o amenințare directă ar fi răspândirea islamismului radical și a ideologiilor jihadiste teroriste. Principalii preocupați sunt din statele vecine. Uzbekistanul, Turkmenistanul și Tadjikistanul, aflate la frontiera cu Afghanistanul, controlată de talibani. De aceea și exercițiile comune generate de către Rusia, deschiderea unei a doua baze militare în Kârgâzstan și presiuni asupra Turkmenistanului neutru să intre în CSTO, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă, sub conducerea și controlul Moscovei, în care sunt celelalte două state. Rusia are tot interesul să protejeze frontiera pentru că are propriile probleme cu radicalismul islamic și acțiunile teroriste în Caucazul de Nord și în statele islamice de pe Valea Volgăi - Tatarstan, Bashkiria, și altele. Mișcarea Islamică din Uzbekistan, amestecată în mișcarea talibană, are influență importantă în zona radicalizării islamice dar și a acțiunilor teroriste nu numai în Uzbekistan. Iar China e cea de a doua țară preocupată de o recrudescență pe această dimensiune, ca și Iranul și Pakistanul.

Un raport al ONU din aprilie 2021 arăta că Al-Qaeda și talibanii sunt în legături strânse care nu au încetat niciodată. Talibanii au dat ordin, după semnarea acordului cu SUA, ca luptătorii săi să nu găzduiască luptători străini, dar altfel nici un alt act nu a rupt relația dintre Al-Qaeda și talibani. Raportul mai notează faptul că Al-Qaeda a jubilat la victoria talibană și că talibanii au eliberat din închisorile afgane luptători ai organizației teroriste. Din septembrie 2014, al Zawhiri, liderul formal al Al-Qaeda, a decis lansarea separată a unei organizații afiliate Al-Qaeda pe Subcontinentul Indian, intratî în 2016 pe listele americane privind organizațiilor teroriste. Obiectivul organizației era legătura cu forțele insurgente locale în regiune și are zone diverse în Afghanistan pe care le controlează. Liderul grupării, Asim Umar, a fost ucis în septembrie 2019 într-o operațiune comună americano-afgană, după ce fusese găzduit și protejat de talibani. E vorba despre un indian musulman de origine, ca și alți membri



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 45 13.11.2021 9:35:27

ai organizației, pe când majoritatea celor din Al-Qaeda sunt de origine arabă. Gruparea este în creștere în Afghanistan, luptătorii săi sunt în mișcarea talibană, iar în aprilie 2021 Pentagonul a anunța că primise amenințări de la AQSI că va viza militarii săi. Însă o operațiune concretă nu a avut loc niciodată[21].

Daesh Khorasan, sau Stat Islamic în Provincia Khorasan, ISIS-K, a fost fondat în ianuarie 2015 de către Daesh. Este concentrată în Estul Afghanistanului la frontiera cu Pakistanul, în provincia Nangarhar fostă FATA – Teritoriile tribale administrate federal. E formată în majoritate de membri ai talibanilor pakistanezi, vânați de armată și împinși în FATA, respectiv în Afghanistan. Mișcarea a fost practic eradicată din zonă la final de 2019 de către trupele americane și afgane, în timp ce un contingent plasat în nord a fost eradicat în 2018. Grupul de monitorizare ONU a evaluat că organizația are circa 2000 de membri, care funcționează descentralizat în Estul și Nordul Afghanistanului, liderii fiind vizați și eliminați de trupele americane și afgane în decursul timpului. Gruparea este foarte periculoasă și activă. Operațiunile sunt foarte prezente, țintele fiind cele guvernamentale afgane, dar și atacuri masive cu bombă împotriva civililor, țintind cu predilecție minoritatea șiită și școala de fete din Kabul, în mai 2021. ISIS-K și talibanii au avut lupte pentru controlul diferitelor teritorii sau afirmarea preeminenței în anumite zone. Liderul grupării, aflat în închisoare, a fost găsit și executat de talibani acum, în timpul marșului către Kabul, mai degrabă pentru a elimina un rival și a-și îmbunătăți imaginea, subliniind astfel public cum luptă talibanii cu grupările teroriste. Talibanii radicali au relații cu ISIS-K și sunt pregătiți să dezerteze acolo dacă talibanii ajung la guvernare cu compromisuri sau nu respectă regulile convenite acum 20 de ani ale mișcării, cu accentele cele mai radicale, se mai menționează în raportul Congresului[22].

În fine, rețeaua Haqqani, este o organizație oficial parte a mișcării talibane și un aliat al Al- Qaeda. A fost fondată de Jalaluddin Haqqani, comandant islamist antisovietic, oficial Taliban, lider al insurgenței după 2001, mort în septembrie 2018 din cauze naturale. Gruparea e condusă astăzi de fiul său, Sirajuddin Haqqani, adjunct al comandantului mișcării talibane din 2015. El a întărit relațiile actuale ale talibanilor cu Al Qaeda. Raportul ONU din aprilie 2021 arată divergențe între diferitele state privind cooperarea rețelei Haqqani cu Stat Islamic Khorasan. Rețeaua este acuzată de cele mai sângeroase atacuri teroriste din Afghanistan, inclusiv câteva sute de militari americani, și este considerată apropiată de puternicele servicii militare de informații pakistaneze, ISI [23].

Structurile teroriste nu sunt distincte și identificate foarte clar, și nici diferite în mod absolut de gruparea talibană. Ele se intersectează la diferite nivele, unii luptători talibani sunt și membri ai diferitelor rețele teroriste, iar în provincii lucrurile sunt și mai complicate. Cazul rețelei Haqqani, cea care a ocupat Kabulul, este special.

Sunt și alte grupări teroriste mai mici care acționează în Afghanistan, prezența lor fiind remarcată atât de raportul Congresului SUA din 17 august 2021, cât și în raportul de monitorizare al ONU din aprilie anul acesta. Tehrik-e-Taliban Pakistan, (TTP) sau talibanii pakistanezi, sunt o grupare îngemănată cu talibanii afgani sau cu proiecte



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 46 13.11.2021 9:35:27

și obiective distincte anti-pakistaneze. Atacuri teroriste, vânarea generalilor armatei pakistaneze fac parte dintre operațiunile grupării. TTP are mii de luptători înăuntrul Afghanistanului acolo unde a luptat alături de talibanii afgani împotriva forțelor guvernamentale. Ca și mișcarea talibană, este o umbrelă a numeroase grupări anti-pakistaneze, care luptă împotriva guvernului. La moartea liderului sau, Hakimullah Mehsoud, o parte a jurat credință Daesh și a devenit Stat Islamic Khorasan. Succesorul lui Mahsoud a fost ucis de o dronă americană în 2018, în privincia afgană Kunar. Mișcarea a crescut mai ales după eliberarea luăptătorilor săi din închisori de către talibani.

Mișcarea Islamică din Uzbekistan (IMU) este o organizație aliată al Al-Qaeda, desemnată pe lista teroriștilor încă din 2000. Este formată majoritar din uzbeci, care au luptat în războiul civil din Tadjikistan dintre 1992-1997 alături de islamiști, este aliată cu talibanii și organizează atacuri și în celelalte state ale Asiei Centrale. Operează în nordul Afghanistanului și sunt direct sub controlul talibanilor, foarte suspicioși din cauza unor încercări prealabile de a se afilia Stat Islamic Korasan.

Mișcarea Islamistă din Turkestanul de Est, ETIM, este o combinație între o mișcare insurgentă și una teroristă. Obiectivul este întemeierea unui stat Islamic în provincia chineză Xinjiang, numită și Turkestanul de Est, și eliberarea uigurilor, musulmani de limbă turcă din China, de sub controlul și oprimarea chinezilor. IMU a intrat pe lista americană a organizațiilor teroriste din cauza legăturilor sale cu Al Qaeda, încă in 2002. În rapoartele de monitorizare ONU din iunie 2021, reiese că mișcarea are câteva sute de luptători în nord-estul Afghanistanului, o prezență importantă în regiunea Idlib din Siria și capacitatea de a mișca luptătorii între cele două regiuni [24].

După retragerea trupelor străine din Afghanistan și asaltul talibanilor, care a culminat cu cucerirea capitalei Kabul și proclamarea Emiratului Islamic al Afghanistanului, armamentul american care era destinat forțele de securitate afgane susținute de Occident a ajuns pe mâna militanților talibani. Armament, echipamente de luptă, vehicule blindate și chiar aeronave și elicoptere Black Hawk, livrate de americani armatei afgane, au căzut acum în mâinile talibanilor. Între 2002 și 2017, Statele Unite au oferit armatei afgane armament în valoare de 28 de miliarde de dolari, sub formă de puști, rachete, viziere pentru vedere nocturnă și chiar mici drone de cercetare. Din 2003, Statele Unite au furnizat forțelor afgane cel puțin 600.000 de arme de infanterie, inclusiv puști de asalt M16, 162.000 de echipamente de comunicații și 16.000 de dispozitive pentru ochelari de vedere nocturnă. Între 2003 și 2016, Statele Unite au furnizat forțelor afgane 208 de aeronave, parte din ele fiind folosite de piloții afgani pentru a fugi din țară, în ultima săptămână, înainte de căderea Kabulului. Între 40 și 50 de avioane au aterizat numai în Uzbekistan, în condițiile în care talibanii începuseră o campanie de asasinare a piloților. În mâinile talibanilor au căzut peste 2.000 de vehicule blindate, inclusiv Humvee, până la 40 de aeronave, inclusiv elicoptere de atac UH-60 Black Hawks, dar și drone militare ScanEagle [25].

Există motive de îngrijorare că armele ar putea fi confiscate de alte grupuri militante, cum ar fi ISIS, pentru a ataca interesele SUA în regiune. Generali americani, printre care și Joseph Votel, au transmis că armele mici confiscate de insurgenți,



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 47 13.11.2021 9:35:27

cum ar fi mitralierele, mortierele, precum și piese de artilerie, inclusiv obuzierele, ar putea oferi talibanilor un avantaj împotriva oricărei rezistențe care ar putea apărea în fortărețele istorice anti-talibane, cum ar fi Valea Panjshir, situată la aproximativ 150 de kilometri nord-est de Kabul. Andrew Small, expert în politică externă și cercetător în cadrul organizației German Marshall Fund din Washington, a declarat că talibanii ar putea acorda Beijingului accesul la orice armă americană asupra căreia ar avea acum controlul. Unul dintre oficialii americani a declarat că un astfel de scenariu este puțin probabil, iar China nu ar avea nimic de câștigat, pentru că „Beijingul are, probabil, deja acces la aceste arme și echipamente"[26].

O altă amenințare la adresa securității nu doar regionale, dar și a celei internaționale poate fi că islamiștii radicali vor folosi de acum înainte exemplul succesului talibanilor pentru noi atentate teroriste. Este doar o chestiune de timp până când aliații talibanilor, cei de la Al-Qaeda, vor acționa din nou din Afghanistan[27].

## Concluzii

Pe fondul discuțiilor privind retragerea  trupelor americane din Afghanistan, experții se întreabă cum se poate restabili securitatea în regiune? Există două opinii:

În primul rând, Afghanistanul este nucleul central al securității din regiune. Această opinie spune că orice lipsă de securitate din regiune este asociată cu nesiguranța în Afghanistan, prin urmare, securitatea trebuie asigurată, în primul rând, în această țară.

A doua opinie consideră că sursa instabilității din afara Afghanistanului este transferabilă către acea țară. Situația actuală din Afghanistan este, de fapt, rezultatul intervențiilor din trecut. Prin urmare, atât factorii interni, cât și cei externi influențează securitatea Afghanistanului cât și a  regiunii [28].

În legătură cu retragerea trupelor coaliției internaționale din Afghanistan, în opinia experților, este necesară soluționarea urgentă a unui set de probleme:

- crearea unui guvern eficient atât la nivel național, cât și la nivel local.

- organizarea protecției frontierelor de stat ale Afghanistanului și ale statelor vecine din Asia Centrală [29]. Acest lucru va reduce fluxul de contrabandă cu droguri și arme, precum și va reduce riscul de invazie de către grupurile armate de bandiți care au primit experiență de luptă în Afghanistan.

De asemenea, în contextul evoluțiilor din Afghanistan, amenințările la adresa Asiei Centrale pot fi contracarate numai prin stabilirea unei cooperări eficiente între toate țările din regiune, inclusiv cu participarea statelor vecine și a organizațiilor internaționale autorizate, precum ONU, OSCE, structurile specializate ale CSI, OCȘ și altele.

**REFERINŢE BIBLIOGRAFICE**

1. Хасанов У. Центральная Азия-региональная безопастность как процес. https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/tsentralnaya-aziya-regionalnaya-bezopasnost/
2. Annex II. Classification major areas and regions. http://www.un.org/esa/population/publications/worldageing19502050/pdf/96annexii.pdf (accesat: 07.08.2021).



Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 48 13.11.2021 9:35:28

3. Matei Horia C., Neguț S., Nicolae I. Enciclopedia Statelor Lumii. Editura Meronia, București: 2016, 799p.
4. Ibidem.
5. Ibidem.
6. Frunzeti T., Zodian V. Lumea 2009. Enciclopedia politică și militară (studii strategice și de securitate). București, 2009. 1104 p.
7. Calvillo Cisneros J. M. Afganistán: seguridad y desarrollo. un modelo de estabilización de estados. http://biblioteca.clacso.edu.ar/Espana/ceib/20161219033058/pdf_1348.pdf
8. Ibidem.
9. Ibidem.
10. Uteanu C. Afganistan: democraţie în sos de droguri. https://adevarul.ro/international/in-lume/afganistan-democratie-sos-droguri-1_5247f47dc7b855ff56daab4a/index.html
11. Calvillo Cisneros J. M. ,,Op. Cit".
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. Afganistanul a devenit cel mai mare producător de droguri. Rușii spun că NATO e de vină! https://www.capital.ro/afganistanul-a-devenit-cel-mai-mare-producator-de-droguri-rusii-spun-ca-nato-e-de-vina-152620.html
15. Calvillo Cisneros J. M. ,,Op. Cit.
16. Афганистан на протяжении долгих лет остается главным источником наркотической угрозы в мире. Сколько наркотиков производится в стране, читайте в инфографике Sputnik. https://ru.sputnik.kz/afghan/20190209/9227275/afganistan-narkotiki-cifry.html
17. Lefter A. Traficul de droguri la începutul mileniului al III-lea https://www.juridice.ro/619171/traficul-de-droguri-la-inceputul-mileniului-al-iii-lea.html
18. Calvillo Cisneros J. M. ,,Op. Cit".
19. Ibidem.
20. Drogurile aduc anual talibanilor 300 de milioane de euro. https://www.dw.com/ro/drogurile-aduc-anual-talibanilor-300-de-milioane-de-euro/a-3702930
21. Chifu Iu. Talibanii şi terorismul în Afghanistan: componentele teroriste îngemănate cu mişcarea talibană. https://adevarul.ro/international/in-lume/talibanii-terorismul-afghanistan-componentele-teroriste-ingemanate-miscarea-talibana-1_61247a8a5163ec427176be64/index.html?fbclid=IwAR1Z8g6FmIy1-Gs9qOTb-Tuh6kpFiLHOc-E_JuDPabM1QzKu9VyFp3-QLQVE
22. Ibidem.
23. https://rus.azattyq.org/a/31402511.html?fbclid=IwAR2RRSnYeCn4hU7NTapPHnDUc0coZWdJosL7UCmMkFRr6yJkKlJm6fkPFlo
24. Chifu Iu. ,,op.cit".
25. O cantitate uriașă de armament, aeronave și elicoptere, livrate de SUA armatei afghane, au căzut acum în mâinile talibanilor. https://www.jurnal.md/ro/news/fecd8dfc9b2059ad/o-cantitate-uriasa-de-armament-aeronave-si-elicoptere-livrate-de-sua-armatei-afgane-au-cazut-acum-in-mainile-talibanilor.html
26. Pradă de război. Avioane americane, arme și ochelari cu „night vision" au ajuns în mâinile talibanilor. https://www.digi24.ro/stiri/externe/prada-de-razboi-avioane-americane-arme-si-ochelari-cu-night-vision-au-ajuns-in-mainile-talibanilor-1639063
27. Cine răspunde pentru dezastrul din Afghanistan? https://adevarul.ro/international/in-lume/cine-raspunde-dezastrul-afganistann-_611f4bac5163ec427157d7a6/index.html?fbclid=IwAR0wIB1WxuwiFdp-jhxB1FWg_5tiROX4lAKo5FHn2UvwJ40X6I2nf95vitw
28. Содиков Ш. Д. Афганистан как источник угрозы региональной безопасности. https://parstoday.com/ru/news/iran-i108115
29. Джуманбеков Д. М. Оценка ситуации в афганистане в контексте обеспечения региональной безопасности. https://e-cis.info/cooperation/2845/77521/




Revista NR 2__186__2021__DOI_CZU.indd 49 13.11.2021 9:35:28